

Venerem proclives, & vindictæ vehementius, quam par est, cupidi. Color illis varius est; statura non una. In Cisalpina Gallia, Venetoque recessu, color vulgo candidus, statura procerior. Contra in Etruria, Latio, Campania, Lucania, & Brutiis, aquilinus color, capillus niger, statura brevior, quæ etiam ludibrio Gallis fuisse legitur. Eadem in Picentinis, aliisque, qui Superi maris oram accolunt, in magnam usque Græciam, nisi quod in Apulis, Calabris, iisque qui extremam tenent Italiam, Græcos fere æmulentur, utpote origine ipsi Græci.

De veteris Italiæ moribus sic canit Virgilius lib. 9 Æneid.

*Quis Deus Italiam, quæ vos dementia adegit?
Non hic Atrida, nec fandi victor Vlysses.
Durum à stirpe genus, natos ad flumina primam
Deferimus, sævoque gelu duramus & undis:
Venatu invigilant pueri, silvasque fatigant.
Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.
At patiens operum, parvoque adsueta Juventus,
Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello.
Omne ævum ferro teritur, versaque juvencum
Terga fatigamus hasta: nec tarda senectus
Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
Caniciem galea premimus, semperque recentes
Convectare juvat prædas & videre rapto, &c.*

*Quales
Itali in ci-
bo, potu,
vestitu.*

Hodie in victu sunt sobrii & frugales, minime operosi in adornandis struendisque mensis, nisi quum necessitas flagitat. Vestitus non omnibus unus est, sæpe enim pro tempore variatur. Venetis vestitus est laxus & prolixus, & in his urbibus municipali sumptuosior, Matronæ ibi ante paucos annos ulnas, brachia, pectus, humerosque nudabant: nunc omnia contegunt, laxioribus utentes manicis, & in Hispanum morem degenerantes. Post Venetos civilis & nitidus est Florentiæ habitus, reliquæque Tusciæ. Mediolanensibus totique Æmiliæ Liguriæque floridior, sed paulo contractior. Romæ aulicus prolixitate colorumque varietate cunctos alios antecellit. Romanus in se multo frugalior, cui tamen suus non deest nitor, præsertim in fœminis, quæ Tuscum nuper affectabant. Neapolis magis nitido utitur, quam sumptuoso. Reliqua Italia simplicius vestitur. In tota Gallia Cisalpina fœminæ principes Hispanico gaudent habitu, viri Gallico.

Cæterum de privatis civitatum in Italia moribus, de selectiore quorundam cibo & vestitu, erga hostes & hospites affectu, in bello indole & moribus, de mulieribus, de amatoribus, de oratione & loquela, loquitur Membrana vetus, quam suis Italiæ monumentis apposuit Laurentius Schraderus Halberstadiensis. Nos, quia sine alicujus injuria proferri non possunt, omisimus.

In bello.

*Litterarum
studia.*

Quam quondam belli gloria & militiæ studiis claruerint Itali, loquitur subditus Italicorum imperio terrarum orbis.

Litteras & humaniora studia impense semper Italia.

coluit Italia, & etiamnum hodie eruditionis ac scientiarum antistites summa cura tuetur, fovet, alit, ornatque. Hinc tot per Italiam Academiae, de quibus suo loco, Romana, Mediolanensis, Bononiensis, Patavina, Papiensis, Neapolitana, Perusina, Salernitana, Pisana, Ferrariensis, Senensis, Florentina, Veneta, Bergomensis, Mutinensis, Taurinensis. Nam Parmensis, Placentina, Anconitana, & Maceratesis pene interierunt. Quis doctorum excellentiumque in quavis arte & disciplina virorum nomina omnia supputet, quos & olim & jam proxime elapsis sæculis tulit terra Italica? Eorum luculentum Catalogum contexit in sua Italiæ descriptione vir celeberrimus Paulus Merula, quem consule.

Nunc explicandum quoque, quis Italicorum olim fuerit sermo ac lingua, & quibus gradibus ad communem Italicam, quæ hodie viget, devenit sit. Antiquissimis temporibus quot populi, tot fere fuerunt linguæ. Præter enim Latinam & Græcam, etiam Sabina, Osca, Volscæ, aliæque in Italia viguerunt. Latinam quod attinet, fuit illa initio non rudis solummodo & inculta; sed etiam supra modum jejuna & sterilis. Lique hoc ipsum ex veteris linguæ vocibus, quas Carmentis, Fauni, Vates, Sali, hiisque proximi, sunt locuti, quibus colligendis operam contulerunt Grammaticorum non pauci, inter quos præcipui, M. Terentius Varro, Sextus Pompejus Festus, Nonius Marcellus, aliique. Neque ruditas illa solummodo in vocibus fuit, verum etiam in veteri scriptura & pronuntiatione. De scripturæ diversitate inter novam & veterem Latinam, quæ in additione & detractone nunc litterarum, nunc syllabarum, necnon in commutatione vocalium, consonantium, & diphthongorum posita fuit, scripsit vir Clariss. Franciscus Sylburgius, ad Dionysii Halicarnassæi historiam Romanam. Fuit autem ea tanta, ut Polybius, coætaneus Africani, scribat, se, quo tempore historiam Romanam contexuit, vix unum aut alterum Romæ invenire potuisse, qui, quantumvis Antiquitatis studiosus, fœdera quædam inter Romanos & Carthaginenses vetustissimis verbis concepta intelligeret, aut interpretari potuerit. Quæ autem olim ejus linguæ fuerit pronuntiatione, docet Iustus Lipsius libello de Recta linguæ Latine pronuntiatione. Verum deversa est postmodum ruditas ista & stribligo à Poëtis, Ennio, Pacuvio & Plauto, mox etiam ab Historiographis & Annalium scriptoribus, ac denique ab Oratoribus, præcipue vero à M. T. Cicerone, de quo dictum olim fuit, plus meruisse, qui Romani sermonis limites, quam qui Imperii promovisset. Adeo, ut sub Augusti principatu Latina lingua elegantia suæ nitore grava laboraret. Fecit quoque ista Latini sermonis sterilitas à vocum penuria, ut Latini & vicinis populis, maxime vero Græcis, vocabula mutuati fuerint, idque tam liberaliter & copiose, ut etiam quidam scripserint, Latinam olim

*De Lin-
guis Italicorum.*

Latina.

E

linguam